

INSTITUCIONS PER MARIDAR ÒRFENES I DONZELLES POBRES A LA VALÈNCIA DEL SEGLE XVII. L'ADMISTRACIÓ FUNDADA PER LLUÍS BELTRAN

Isabel Amparo Baixauli Juan

La gènesi de les institucions, en general, és producte d'una necessitat comuna que té una comunitat humana. Les institucions creades amb el fi de l'assistència social, com la de l'actual estudi, es subscriuen completament a aquest principi.

Des de finals del segle XIII hi havia una preocupació pels pobres als regnes de la Corona d'Aragó; fonamentalment, a les ciutats de Barcelona, València, Mallorca, Lleida i Girona. No és gens estrany que coincideixi el naixement urbà medieval amb aquest comportament. Les ciutats van esdevenir grans centres humans amb grans desigualtats socials i, per tant, amb problemes de pobresa.

Per resoldre aquesta problemàtica, es van crear tot tipus d'administracions per tal d'assistir els marginats –malalts, pobres, òrfens, òrfenes, donzelles maridadores, vídues pobres–. El motiu d'aquesta preocupació –segons Baucells– ha de cercar-se en la necessitat d'una societat que havia assolit el cim de la seva potència econòmica, política i religiosa per resoldre el conflicte que suposava l'elevat nombre de persones que passaven gana i fam, a les grans ciutats¹.

Aquestes institucions benèfico-assistencials no van poder fugir d'estar entre dos mons –el religiós i el laic–. Aquesta era una societat que vivia un procés de secularització, hi persistia la influència religiosa, com l'assistència social-benèfica. En aquest àmbit, el concepte de pobresa va patir canvis.

La mentalitat dominant al llarg de l'Edat Mitjana es caracteritzava per concebre la pobresa com una gràcia divina, un ideal, un valor positiu enfront de la riquesa material². Aquesta actitud era la conseqüència de la influència del pensament cristià.

En canvi, durant l'Edat Moderna aquesta mentalitat va canviant, sota la pressió de l'humanisme i la secularització de la mateixa societat³. Des del segle XIII, la pobresa tenia dos significats: l'econòmic –degradació de la dignitat de la persona humana– i el religiós –gràcia de Déu–⁴.

1. BAUCELLS i REIG, Josep. "Gènesi de la Pia Almoina de la Seu de Barcelona: Els Fundadors". *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*, pp 17-75. Barcelona, 1980.

2. Aquesta dialèctica de pobre i ric domina tota la literatura cristiana, des dels Pares de l'Església (Sant Cebrià, Sant Ambrosi, Sant Joan Crisòstom i Sant Agustí) fins als teològs contra-reformistes del segle XVI.

3. El naixement del capitalisme i la valorització del treball i els diners –la riquesa–.

4. WOOLF, Stuart. *Los pobres en la Europa Moderna*, pp 31-36. Barcelona, 1989.

També la categoria del gènere farà distinció de la pobresa i la caritat. Des dels primers tractadistes de l'Edat Moderna –persona destacada Lluís Vives– aquests dos conceptes –pobresa i caritat– estaven lligats a la indigència econòmica i a la degradació moral. Aquesta s'entenia per als homes com ociositat, i per a les dones com pèrdua de l'honestitat. Amb aquest principi, seran creades institucions com hospitals, asils, cases d'òrfenes, casa de dones penedides, fundacions per maridar donzelles, etc.⁵.

Una societat com la moderna patia catàstrofes naturals –pestes, epidèmies mortals, fams, sequeres, avingudes dels rius– i humanes –guerres, bandolerisme, pirateria, atur–, sense possibilitats de controlar-les. Aquesta societat tenia necessitat d'institucions de tota mena –bàsicament, eren religioses i privades– que fessin de matalàs.

Les confraries complien amb aquesta finalitat, generant unes solidaritats que protegien els individus dels mals temps, que eren molt freqüents. Hi havia també altres institucions assistencials, com hospitals, administracions fundades per donar ajut-almoïna als pobres⁶ a nivell parroquial –els Plats dels Pobles–⁷, asils, cases de dones penedides, institucions per recollir òrfens i òrfenes⁸.

La ciutat de València, al segle XVII, tenia establiments hospitalaris⁹, confraries¹⁰, obres pies parroquials que atien les necessitats dels pobres, institucions per assitir òrfens –els xiquets de Sant Vicent, Pare d'òrfenes i Hospital General–, estudiants pobres, òrfenes i donzelles pobres a maridar. Aquesta xarxa institucional assistencial es va desenvolupar, a finals del segle XIII¹¹, a tota Europa.

Dins d'aquesta assistència social era de primera necessitat maridar donzelles. El mariteix Sant Vicent Ferrer va considerar que la fi més lloable de les almoïnes era aquesta obra pia:

“Singularment a òrphanes e fadrines pobres a maridar¹²”

5. CARBONELL, Montserrat / CARRASCO, Eva. “Pobres, rebels i prostitutes: dones i marginació en l'Antic Règim”. *L'Avenç*, núm. 142, Barcelona, 1990, pp 48-55.

6. Aquestes podien anar des de socórrer els pobres fins dotar donzelles pobres o recollir òrfens. Entre la literatura més destacada, aquests títols:

VIVES, Joan Lluís. *Tratado del socorro de pobres*.

PÉREZ DE HERRERA, Cristóbal. *Amparo de pobres*. Madrid 1598.

7. CLARAMUNT, Salvaçó. “Los ingresos del Bací o Plat del Pobres de la parroquia de Santa Maria del Pi de Barcelona de 1434 a 1456”. *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*, pp 373-390. Barcelona, 1980.

LORENTE, Ana Magdalena. “El Plato de los Pobres Vergonzantes de la parroquia de Santa Maria del Mar de Barcelona”. *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*, pp 173-189. Barcelona, 1981-1982.

8. VINYOLÉS i VIDAL, Teresa Maria / GONZÁLEZ BETLINSKI, Margarida. “Els infants abandonats a les portes de l'Hospital de Barcelona (1426-1439)”. *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*, pp 191-285. Barcelona, 1931-1982.

També l'Hospital General de València va funcionar com un lloc de recollida d'infants abandonats com el de Barcelona.

“Els xiquets de Sant Vicent” és altra institució valenciana que amb els llegats testamentaris al segle XVII assistia als òrfens i no a les òrfenes. Aquestes tenien altres institucions com les de maridar.

9. VILAR DEVIS, Mercedes. “El Hospital General de Valencia en el siglo XVII (1600-1700)”. *Estudios 17*, Valencia, 1991.

RUBIO VELA, Agustín. *Pobreza, enfermedad y asistencia hospitalaria en la Valencia del siglo XIV*. Valencia, 1984.

10. Associació laica sota el patronatge religiós amb una fi pietosa benèfica o d'ajut mutu, segons BOIX POCIELLO, Jorge. “La Confraternitat de Nostra Senyora d'Ivorra: estudio de una cofradía de comienzos del siglo XI en el obispado de Urgel”. *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*, pp 13-42. Barcelona, 1981-1982.

CÁRCEL ORTÍ, Mª Milagros/PONS ALÓS, Vicente. “Religión y sociedad en Carcaixent. Aportación al estudio de las cofradías (siglos XVI-XVIII)”. *Al-Gezira. Revista d'Estudis Històrics- Ribera Alta*, 2, Alzira, octubre 1986.

11. BAUCÉLLS i REIG, Josep. Op. cit

WOOLLI, Stuart. “Introducción: los pobres y la sociedad en el Occidente europeo”. *Los pobres en la Europa Moderna*. Barcelona, 1989.

12. FERRER, Sant Vicent. *Sermons*, I, Barcelona, 1932, p 187 segons VINYOLÉS, Teresa M^a. “Ajudes a donzelles pobres a maridar”. *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*, Barcelona, 1980

La creació d'institucions de tot tipus –parroquial, gremial, familiar, local i benèfic¹³– per maridar donzelles es va iniciar a l'Europa mediterrània a partir del segle XIV¹⁴ i es va arribar al seu auge durant els segles XVII–XVIII. Per tant, va ésser una situació general que obeeix a un projecte ideològic¹⁵ comú a tota l'Europa mediterrània.

La València del segle XVII comptava amb institucions d'aquesta mena i altres que naixien, com l'administració de Francesc Lluís Beltran. Aquest fundador era un beneficiari més de la parroquia de Sant Nicolau i Sant Pere Màrtir. Quan va sentir la presència de la mort, va tenir la necessitat moral de crear una administració que anés més lluny que un simple perpetu eclesiàstic.

Aquest pensament, el va plasmar mossèn Beltran al testament¹⁶ i als codicils¹⁷ i es va desenvolupar al text titulat “Los motivos de mosén Luys Beltran presbitero para fundar la memoria de las pobres donzella huerfanas”¹⁸. Les primeres paraules són una crida als fidels per a complir amb el seu deure de donar almoïna com a bons cristians, seguint els passos dels Sants Pares, la força de la Contrarreforma¹⁹ i la doctrina tradicional de l'Església “la fe està morta sense obres”.

“Primeramente porque según la experiencia nos muestra, van en disminución de cada día las obras pias, y en especial las limosnas y el ser tan cortas parece proceder de haver algunas personas tan encogidas que les parece ser cosa a que Dios lagalar dona poco o, más de ordinario. Porque hay otras que temen y reselan que el alargar la mano a hazer limosnas sea causa para haver ellas después de mendigar y padecer necesidad, lo que es grandissimo engaño, notorio error y aún temeridad manifesta. ---<ii-----

También porque hay otros hombres que tan desordenadamente aman sus hijos y familia que casi se olvidan de la verdadera salud y bién de sus almas, com es en dar limosna y hazer obras pias y assi para todo en mal. Por lo qual y por otras muy justas causas se nos han de representar y renovar aquellas graves y divinas sentencias, hechos y exemplos de los Santos, pues son de manera que nos causan admiración con su mucha caridad y piedad viendo quan liberales fueron en hazer limosnas, pues algunos dieron la mitad de su hazienda, otros la dieron toda, otros dieron sus vestidos, y otras se vendieron a si mismos por socorrer y remediar la necesidad de los pobres y necesitados, y todo esto porque entendian que no havia cosa más subida de punto ni obra más accepta y agradable a Dios Nuestro Señor que compadecerse y usar de misericordia y caridad con los pobres y afligidos, que si es assi y negocio tan importante en todo género de personas quanto más lo deve de ser ecclós, cuya obligación es tan sabida y no tova a todos, Por lo qual et-----”.

Aquestes paraules són un reclam per recordar el principi cristià de “fer donacions per socórrer als germans més pobres”, amb el pròposit de guanyar el cel per l'ànima i, al mateix temps, fer memòria que l'Església és una família més gran que la pròpia, quan aquesta societat està iniciant la seva secularització.

13. JIMÉNEZ SALAS, María. “Dotes y pensiones” en *Historia de la asistencia social en España en la Edad Moderna*. Madrid, 1958, pp 227-245.

14. RIVERA CARRERAS, Milagros. “El dot i el lloc de la dona a la societat Medieval”. *L'Avenç* núm. 48. Barcelona, 1982, pp 69-73.

VINYOLES i VIDAL, Teresa Maria. “Ajudes a donzelles pobres a maridar”. *La pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña Medieval*. Barcelona, 1980, pp 295-362.

KING, Margaret L. “Las hijas de Eva: la mujer en la familia (Hijas)”, *Mujeres renacentistas. La búsqueda de un espacio*. Madrid, 1993, pp 13-111 en concret pp 46-48.

15. CARBONELL, Montserrat/CARRASCO, Eva. Op. cit.

16. 30-08-1610, Rostoyo, Matheu.

17. Codicils rebuts el 30-08-1610 i el 5-10-1610 per Matheu Rostoyo i el 24-07-1609 per Antoni Ferrer.

18. A.R.V, Clero, 3196, F.I.

19. WOOLF, Stuart . Op. cit. pp 39-41, entreveu, amb l'ajut, d'altres autors, com hi ha un desenvolupament de noves fundacions - particularment les que tenien interès per l'honra femenina – al segle XVI i principis del segle XVII a les societats cristianes mediterrànies. Destaca el paper del Concili de Trent per modificar la conducta, els hàbits i les actituds dels fidels per mig de les institucions. Per contra, l'Anglaterra protestant no va comptar amb una xarxa d'assistència tan elaborada com la del Continent, per les tensions i conflictes resultants de les disputes religioses.

Per a Beltran, l'obra pia de maridar donzelles pobres és molt important, ja que possibilitava que aquestes xiques es casaren o entraren al convent i no al món de la marginació/prostitució²⁰. Davant d'aquest pensament, hi ha un paternalisme que es pot palpar en el següent text:

“.. y ser de más pias y senyaladas obras està de las Donzellas pobres huerfanas, estase muy claro según parecer de personas de calidad discretas y religiosa, y según la experiencia lo muestra de cada día pues con ella se conserva la pureza de los querpos y de las Almas, y las assegura y preserva de los hombres profanos y carnales de que tan poblado està el mundo. Pues es cierto que con estas obras pias se scusan muchas torpesas y strupos y se remedian muchas almas. -También porque esta obra pia las recoje, retira y perserva de infinitos pecados en que pudieran caer las pobres y fueran causa que cabieran otros muchos; porque confiadas deste remedio las donzellas se apartan de vicios, aman la virtud, conservan la honestidad y castidad para más servir a Dios. --”

La tercera motivació per fundar aquesta administració està en el patronatge d'aquesta parròquia per Sant Nicolau, considerat com Patró d'òrfenes. Mossèn Beltran té la necessitat d'agradar aquest Sant, patró -junt a Sant Pere Màrtir- de la parròquia on va ésser beneficiat. I es seves paraules són esclaridores per apropar-nos a la seva mentalitat.

“Y lo que es de notar y a hun de admirar, que haviendo en tantas cofadrias y parrochias desta ciudad como es bién notorio particular limosna para esta obra pia de las huerfanas, en esta parrochia de Sant Nicolas tan insigne y principal y donde tan en su lugar stava en memoria de la que el glorioso Santo hizo con aquellas tres donzellas pobres, por lo qual meritamente es llamado y tenido por patron y padre de donzellas pobres²¹, que jamás haya havido forma ni orden para fundarse en ella alguna limosna señalada y principal para dicho effeto ha sido cierto descuydo y ahun en cierta manera corrimiento de los parrochianos, y ansi para suplirle y hazer algún servicio al glorioso Santo patron nuestro. Se movió el dicho mossén Beltran a fundar la sobre dicha memoria a honrra suya y más gloria de Nuestro Señor, el qual se sirva de favorecerla y prosperarla para que siempre vaja de bién en mejor y por ello se den infinitas gracias a su Divina Magestad Amen. -----<<< -- <<< ---”

Aquesta fundació va començar el seu llarg camí l'any 1611 i finalitzà l'any 1836. Hi ha darrere d'aquests més de dos-cents anys una actuació que la societat veu amb bons ulls. Seran moltes les donzelles que acudirán a la fundació per aconseguir unes lliures que, amb d'altres²², facilitaven l'entrada al “mercat del matrimoni²³”. La financiació d'aquesta obra pia es basava en les 1.000 lliures en censals que deixà el fundador. Així, no és casual que la desaparició d'aquesta institució coincideix amb la desaparició d'aquests béns, a mitjans del segle XIX, sinó una correlació entre la font de financiació i la pròpia evolució de la administració.

El propi Fundador va establir el complex mecanisme d'elecció de donzelles a maridar, el nombre per any, les condicions que havien de complir, els terminis per a elegir-les, totes les fases i cerimònies que rigorosament es fan al llarg del temps. Aquestes estan marcades per les festivitats religioses culminant el dia del Sant Patró -Sant Nicolau, el 6 de de-

20. Aquest ideari patriarcal veia amb mals ulls una dona sola, això suposava pobresa que significava deshonra i entrar en el món de la marginació, com indiquen Montserrat Carbonell i Eva Carrasco. Op. cit. Des de Trent, l'Església va tenir un major control en les parelles i les seves irregularitats.

21. VINYOLÉS i VIDAL, Teresa- Maria. Op. cit. recull una llegenda atribuïda a Sant Nicolau, l'amic dels infants a molts llocs d'Europa. Segons aquesta llegenda, el Sant bisbe va saber de la situació d'un home que tenia tres filles en edat de casar-se, però que, per la seva pobresa, no podia dotar i casar-les. Fins i tot aquest home havia pensat de prostituir-les per mantenir-se; el Sant actua i una nit fa arribar a la finestra de sa casa tres bosses de monedes per costejar el dot de les tres donzelles que van fer un feliç matrimoni. Per mitjà d'aquesta llegenda, podem veure la consideració moral que tenia una obra de misericòrdia dedicada a contribuir a dotar xiques pobres.

22. Caritats d'altres institucions de maridar donzelles, soldades, llegats de familiars, solidaritats familiars o dels senyors on serveixen.

23. Sense el dot, les dones no podien contraure matrimoni ni entrar al convent. Aquestes no eren les úniques eixides per a les dones, però sí les integradores en la societat. No acceptar aquestes opcions suposava estar en la marginació. A més, les dones jurídicament eren dependents dels homes.

sembre-. Tot aquest complex mecanisme va estar en mans del Clergat de la parròquia de Sant Nicolau i Sant Pere Màrtir, però hi ha una clàusula del codicil de Lluís Beltran que possibilitava el nebot Miquel Jeroni Chorruta notari, la neboda Marianna Chorruta i Maria Anna Gómez que nomenaren donzelles²⁴.

Durant els primers anys (1611-1617) de la fundació seran el mateix Lluís Beltran i els seus nebots, a més de Maria Anna Gómez, els qui nomenaran les tres donzelles agraciades amb l'ajut de la institució. Al llarg d'aquests anys, les elegides rebran més diners, a més hi havia parentes que doblaven la quantia donada. La fundació vivia els seus inicis, el clergat de la parròquia no tenia el paper davanter, que més avant tindrà com a dipositari del llegat de mossèn Lluís Beltran.

Durant 1611 i 1612, el propi Fundador elegirà aquestes agraciades xiques. A partir de 1613, les tres persones que podien elegir donzelles es tornaran cada any nomenant una jove segons voluntat de Lluís Beltran:

“.. vull, orden e man que Miquel Hierony Chorruta notari, Marianna Chorruta y de Cardona muller de Micer Christofol Cardona doctor en cascun dret, nebots meus molt amats e fills de Joan Angela Beltran y de Chorruta quondam molt cara e amada germana mia e Maria Anna Gomez donzella puxen e hajen de nomenar e nomenen cacun any per orde y bon art tres orfenas a tota voluntat e coneguda de aquell y de aquelles respectivament, co és, una cascun any de aquelles tres que lo clero y beneficiats de la dita Parrochia de St Nicolau han de nomenar cascun any comensant lo dit Miquel Hierony Chorruta notari la sua nominació per al dia e festa de St Nicolau del any Mil siscentes y dotze y sucesivament Marianna Chorruta y de Cardona per al any apres següent mil siscents y tretze y en apres la dita Marianna Gomez Donzella per al any apres següent mil sis cents quatorze e aixi cascun any per Señor de de Boxart se gonses dit.²⁵..”

A partir de 1618, el clergat de Sant Nicolau podra elegir una o dues de les tres donzelles agraciades cada any. L'elecció feta pel clergat, també estava marcada per la voluntat del Fundador. Aquest va deixar unes instruccions per a dur a terme la tasca: “... *Las condiciones con que està instituyda la Memoria del Casamiento de Donzellas pobres y huerfanas que en esta Insigne parrochia de Sant Nicolas fundó y dotó Mossen Francisco Luys Beltran beneficiado en ella, cuyos patrones son perpetuos el muy Reverendo Clero y beneficiados de la dicha Sancta Iglesia...*”

En primer lloc, va determinar quins requeriments havia de premiar el clergat en les donzelles. Aquestes havien d'ésser de la parròquia de Sant Nicolau i Sant Pere Màrtir o de la parròquia de Sant Joan del Mercat. Quan hi haurà un nombre elevat de xiques demanant l'ajut, seran premiades les de la parròquia. Els trets per entrar en les sorts eren l'orfandat, la pobresa, la virtut, l'edat de casar-se o d'entrar al convent, i, sobretot, el perill de perdre l'honra. Tot això resta plasmat en el següent text del *Llibre d'òrfenes a maridar*²⁶ d'aquesta fundació:

“...I
fillas ,o,
habitants
St Nicolau
en falta las
de St Joan

Primeramente las donzellas que han de ser dotadas, han de ser de esta parrochia de Sanct Nicolas, baptizadas ,o, residentes en ella y no haviendolas podran ser de Sanct Joan del Mercado. Y han de ser huerfanas y pobres, de manera que no tengan ochenta libras arriba ...”

“.. edat III

Item han de ser de más de honestas, virtuosas y recogidas también de buena fama y han de tener de veinte años arriba y no pasar de treynta y cinco

orfenas de

Item se han de preferir las huerfanas de padre y

24. Codicil que es recull en el mateix llibre de la fundació de maridar donzelles. A.R.V, Clero, 3196, F 3-4.

25. Paraules textuals que recull el seu codicil del 5 d'octubre de 1610. Ibidem.

26. Ibidem.

pare y mare
IIII

madre. Y las más principales y las de mayor edad y que hubiesen servido ,o, sirvieren de presente Y (Cateris paribus) las más pobres y virtuosas y que estan en mayor peligro de su honrra²⁷, con las quales se ha de llevar más cuenta que con los ruegos de los que en esta razon vemian a importunar y hallandose con las sobre dichas qualidades algunas aunque tengan madre sin padre o padre sin madre podran entrar en las suertes²⁸..“

L'inici del procés d'elecció de les donzelles maridores era la publicació de l'edict. Des de 1618, hom el clavava cada any a les portes de les dues parròquies afectades --la de Sant Pere Màrtir i Sant Nicolau i la de Sant Joan del Mercat-- el dia de Nostra Senyora, el 15 d'Agost, al llarg del segle²⁹, excepte en 1625³⁰, 1639³¹, 1642³², 1643³³, 1655³⁴ i 1660³⁵. Així, es notificava al veïnat que estava obert el termini per presentar-se. Les xiques que volien participar en l'elecció havien d'anar a la parròquia i inscriure's amb les dades personals: el nom propi i els dels pares, lloc de naixença o bateig, la data de naixement, bateig o l'edat, la seva situació econòmica.

Després eren investigades totes les donzelles oposades³⁶. El dia de Sant Miquel (29 de setembre), el clergat de la parròquia de Sant Pere Màrtir i Sant Nicolau es reunia i elegia quatre de les xiques que s'havien presentat aquest any per entrar en sorts. Aquesta regulació, hi és present des de l'inici de la institució:

“.. V

elecció

Item el dia de Nuestra Señora de Agosto se ha de publicar en Sant Nicolas y Sant Joan la Institución de esta Memoria y las que la pretendieren han de dar un memorial de su baptismo y nombre y el de sus padres y de las casas donde han estado y viven al dicho Mossen Luys Beltran fundador durante su vida y después del al Doctor Gaspar Genoves maestro en Sacra Theologia, para que ellos puedan elegir a su libre y spontanea Voluntad, pero después de sus dias se ha de dar al Vicerector y muy Reverendo Clero los quales han de senyalar otro beneficiado más que lo fuere de St Francisco ,o, faltando el con el vicario para que el dicho Señor Vicerector y los dos beneficiados electos agan información de sus calidades y vida y de todas eligan conforme la dote que hubiere dobladas las suertes de manera que si hay dote para dos elijan quatro y si para tres seys, y así respectivamente para que esse año entre en suertes³⁷..”

27. Tals paraules tornen a recalcar la importància que tenia per a aquesta societat l'honra de les donzelles pobres i la interpretació dels tratadistes contemporanis per interpretar la indigència econòmica, en el cas de les dones, com la pèrdua de l'honestitat. Aquest ideari és present en la literatura del segle XVI-XVII; ho abona bona part de l'obra de Lope de Vega.

28. “Las condiciones con que..”, Ibidem. F IV-VI.

29. Des de 1618 a 1630; no hi ha dades del període de 1630 al 1699.

30. Problemes econòmics: un censal que hom pensava cobrar no havia estat cobrat.

31. L'arxiver va despatxar els edictes el 20 d'agost i foren publicats el dia següent, el diumenge 21.

32. Foren expedits els edictes el 5 de setembre i publicats el 8 del mateix mes.

33. La publicació dels edictes a les portes de les dues parròquies va tenir efecte el 13 de setembre.

34. La publicació dels edictes fou avançada al 8 d'agost.

35. El 15 de setembre foren expedits i publicats els edictes; exactament, un mes després de la prescripció del Fundador.

36. Són dites oposades les xiques que acudien al reclam de l'edict i presentaven les seves dades personals al responsable de l'Administració. La finalitat que perseguïen, totes elles, era obtenir l'ajut econòmic d'aquesta administració per contraure matrimoni o entrar al convent.

37. “Las condiciones...”, A.R.V, Clero, 3196, F IV-VI.

Cada 4 d'octubre, dia del Gloriós Sant Francesc, després de la celebració de la missa matinal cantada, era feta l'elecció de dues òrfenes. Els Administradors de l'obra pia posaven en quatre boletes de cera els noms de quatre donzelles i els mesclaven en un recipient ple d'aigua. El sacerdot que havia celebrat la missa feia l'extracció de dues boletes, i apareixien els noms de les donzelles afortunades d'aquell any. Aquesta pràctica fou prolongada al llarg del segle XVII³⁸, excepte als anys 1625³⁹, 1632⁴⁰, 1646⁴¹, 1652⁴² i 1663⁴³, seguint la regulació feta pel Fundador:

“..VI
Item el dia Del Glorioso Archangel St Miguel el Vicerector y los electos han de scriuir tantas cédulas quantas han de ser las suertes de las que han de entrar a la elección y cubiertas con cera hechas pelotillas yguales ,o, como mejor les paresçera las han de presentar el dia del Glorioso St Francisco al Sacerdote que dixere la missa de su fiesta; en la Capilla de St Miguel que es la del beneficio fundado por el dicho mossén Beltran para que acabada la missa de las dichas Cédulas elija por suertes, la mitad dellas y las que salieren primeras se habran y estas se doten aquel año y las otras queden para entrar el venidero no habiendolo desmerecido ...”⁴⁴

Les Boletes

Les altres dues donzelles entraven directament en les sorts de l'any següent; rebien el nom d'opositors. Amb el temps podien aconseguir l'ajut; era qüestió de perseverar i presentar-se. Les opositors tenien molt de camí fet i un dia o altre serien maridades per l'administració. Hi va haver donzelles que es casaren abans d'ésser elegides i perderen la possibilitat d'obtenir l'ajut promès.

El 6 de desembre, dia de Sant Nicolau, era la gran diada: es feia la festa del patró i la de les donzelles tan afortunades. El Fundador, per celebrar aquest dia, havia reglamentat tot un cerimonial, que es reproduïa cada 6 de desembre:

“..VII
assitir con mantos a los officios dia de St Nicolas
Item las Elegidas han de venir a la Iglesia de Sanct Nicolas el dia de su fiesta, acompnyadas de algunas Señoras principales, con sus mantos pardos ,o, blancos, y estar juntas con las demás que dotara el Bienaventurado St Nicolas, a cuya honrra e ymitacion se instituye la presente memoria, y seguir el orden que ellas guardaran..”

Segons la reglamentació, les donzelles elegides havien de participar en el cerimonial acompanyades per les senyores de la parròquia. Aquest acompanyament es pot llegir com un afillament d'aquestes dones respectables per les donzelles i la seva conformitat per l'elecció. La importància de la cerimònia es manifestava amb la pèrdua de l'ajut si no assistien les donzelles. Podem seguir els ritus de la cerimònia per la descripció que va fer l'escrivent del *Llibre de maridar òrfenes* d'aquesta administració:

38. Des de 1618 a 1680.

39. Problemes econòmics; menys ingressos dels previstos.

40. Hi ha referència d'aquest any.

41. Aquest any, els Administradors van optar per les dues parentes del Instituidor.

42. Plet de mossèn Juan de Narbaez, arxiver de la parròquia, amb el clergat de Sant Pere Màrtir i Sant Nicolau, per pretendre ésser el primer Administrador d'aquesta obra pia.

43. Aquesta és l'explicació que dona l'escrivent del llibre de l'administració: “.. en 18 de Nohembre 1663 los Administradors desta obra pia ates que en lo dia de St Miquel no es pogue fer electio ni en lo dia de St Frances se pogueren fer les sorts per quant se havia derribat lo sol del Archiu per a fer lo Sacrari corresponent a lo que any era Sacristia y haver hi en este any dos parentes del Instituhidor ...” full 60.

44. “Las Condiciones...”, A.R.V, Clero, 3196, F IV-VI.

“.. Y en 6 de dehembre del present any 1635 dia del glorios y benaventurat St Nicolau Patro de la present esglèsia les damunt dites dos òrfenes al temps del offici ixqueren ab sos mantos i en lo offertori de la missa y lo Vicerector donà a cada una d'elles una boça ab un albara que conte la charitat que se ha de donar tots temps y quant se casse, o, vel negre en algun monestir⁴⁵...”

Després d'aquesta cerimònia, sols restava que les donzelles es casessin o entressin al convent, per rebre les lliures —els millors anys, 20 lliures; i els més dolents 10 lliures—. Tal era la finalitat abellida per la institució. Si la donzella feia un “mal pas” abans de casar-se, podia no rebre l'ajut, en teoria. Però això significava fer públic “el mal pas” de la jove, cosa no desitjada⁴⁶ per la institució, sinó tot el contrari. El Fundador desitjava salvaguardar les donzelles en perill de caure en el món de la perdició:

“.. Primeramente, por quanto se dize en las condiciones que si después de elegidas hiziesen cosa que no devan pierdan la dote, les parezca que seria esto Inconveniente porque seria infamarlas y publicar su falta, a lo qual se responde que la clausula más se pone por cominatoria que por executoria y para que bivan con recato y honestidad, y aunque seria justo el cástigo pues frangenti fidem dize la regla fides frangatur eidem. Pero si ha de ser con nota de infama y honrra que se disimule y se les de su dote com stava ordenado⁴⁷..”

En conclusió, aquesta institució era l'espill de la societat que l'havia generat. Responia a una necessitat: ajudar econòmicament òrfenes i donzelles pobres a constituir el seu dot. Com a filla del seu temps, l'Administració de Lluís Beltran estava impregnada pel pensament religiós⁴⁸ i pel laic, que es fonien per atendre aquesta necessitat assistencial.

El pròposit de la Fundació reflectia un fet social, el dot; és a dir, el requisit indispensable perquè la dona pogués accedir al matrimoni o al convent, i, per tant, portar una vida “honrada”⁴⁹. Ajudar òrfenes i donzelles pobres a constituir el dot, era inserir-les a la societat, un objectiu que perseguia el discurs assistencial de l'època. Sense perdre el ceremonial religiós⁵⁰, va acomplir amb l'objectiu marcat de protegir a les jòvens de la marginalitat des del patriarcalisme.

45. Ibidem. F XXXVIII volta i XXXX.

46. Aquest tipus d'institucions volien salvaguardar l'honra de les donzelles, que era el més important per al seu pensament

47. Ibidem. F II, “Declaración de algunas condiciones desta memoria”.

48. Era una institució assistencial més creada al si de l'església, en aquest cas un beneficiat d'una parròquia de València. El mateix Sant Vicent Ferrer havia demanat el naixement d'aquest tipus d'obres pies que tenien com a finalitat maridar òrfenes i donzelles pobres.

49. RIVERA CARRETAS, Milagros. “El dot i el lloc de la dona...”.

50. Les dades més senyeres de la institució estaven lligades al santoral. A més, els esdeveniments més importants com l'elecció de les òrfenes i la donació dels albarans, eren realitzats després de la missa a la mateixa església.